

Od Platonove špilje do narcisoidnosti na društvenim mrežama

Prišč, Kristina

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:670999>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-30**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 15/NOV/2015

**Od platonove špilje do narcisoidnosti na društvenim
mrežama**

Kristina Prišč, matični broj studenta

0085/2012

Koprivnica, rujan2015. godine

Sveučilište Sjever

Odjel za Ime odjela

Završni rad br. 15/NOV/2015

Od platonove špilje do narcisoidnosti na društvenim mrežama

Student

Kristina Prišč, matični broj

Mentor

izv. prof. dr. sc. Sead Alić

Predgovor

Zahvaljujem mentoru Izv. Prof. Dr. sc. Seadu Aliću koji je pratio cijeli proces nastajanja završnog rada i svojim savjetima i entuzijazmom usmjeravao me kako da prevladam probleme koji bi se pojavili prilikom izrade završnog rada.

Sažetak

U ovom radu prikazana je veza između poznate Platonove alegorije o špilji, koja je u osnovi kritika ljudi koji su zagledani u sjene, i suvremene zaokupljenosti narcizmom na društvenim mrežama i slikanjem sama sebe. Moderno društvo oblikovano je tehnološkim determinizmom te širenjem interneta i *web 2.0* tehnologija u sve pore društva. Internet je precipiran kao alat koji će ljude osloboditi i izvesti na sunce iz Platonove špilje. No, suvremena zaokupljenost društvenim mrežama i fotografiranjem sama sebe nas dovodi do novog elementa, McLuhanove teze o hipnotičkom djelovanju tehnologije i percepciji društvenih mreža kao novog Narcisovog zrcala. U tom virtualnom svijetu ljudi su zarobljeni u obožavanju sama sebe, odnosno okupirani su pažnjom koju dobivaju od strane drugih korisnika u svojoj društvenoj mreži.

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. Platonov život.....	6
2.1. Platonova ostavština.....	8
3. Platonova špilja i masovni mediji	9
3.1. Usporedba o špilji.....	9
4. Nove tehnologije i otupljivanje	16
4.1. Hipnotičko djelovanje novih tehnologija.....	17
4.2. Društvene mreže.....	18
5. Selfie – novo Narcisovo zrcalo na društvenim mrežama.....	21
6. Zaključak.....	23
7. Literatura	25

1. Uvod

Temeljni zadatak ovog rada je prikazati vezu između poznate Platonove usporedbe o špilji, u kojoj nam Platon slikovito predstavlja osnovne elemente svog objektivnog idealizma i koja je u osnovi kritika ljudi koji su zagledani u sjene, i suvremene zaokupljenosti narcizmom na društvenim mrežama i slikanjem sama sebe.

Rad će se kretati u razvijanju posebnih cjelina u kojima će se pokušati odgovoriti na postavljene zadatke. U prvom i drugom poglavlju će biti objašnjeno Platonovo naslijeđe i usporedba o špilji, njegovoj ideji Sunca kao najvišem dobru. Treće poglavlje je posvećeno Marshallu McLuhanu i njegovom pojmu narcizma i hipnotičkom djelovanju novih tehnologija, što se u 21. stoljeću manifestira na društvenim mrežama. Naposljetku, rad će biti zaključen analizom suvremene zaokupljenosti društvenim mrežama i fotografiranjem sama sebe.

Kada je Mark Elliot Zuckerberg osnovao društvenu mrežu Facebook 2004. godine nije niti slutio kakav će to biti iskorak u svijetu online komunikacije i marketinga. U ovome radu biti će detaljno analiziran fenomen fotografiranja portreta pomoću jednog medija i njegov transfer na drugi medij, odnosno na više mrežnih platformi istovremno s ciljem da ona bude vidljiva što većem broju ljudi, pripadnika istog komunikacijskog kanala. U modernom praktičnom svijetu radi se o masovnoj pojavi fotografiranja popularno nazvanog *selfija* i njegovo objavljivanje nadruštvenim mrežama s izravnom mogućnošću kontroliranja reakcije drugih ljudi na tu fotografiju. Riječ je o individualnoj potrebi, potaknuta neposrednim trendom i bez pritiska, ali među populacijom proširena u velikom omjeru. Istražit ću povijesni tijek čovjekova samoljublja te analizirati fenomen narcisoidnosti kroz medije tijekom šire povijesti.

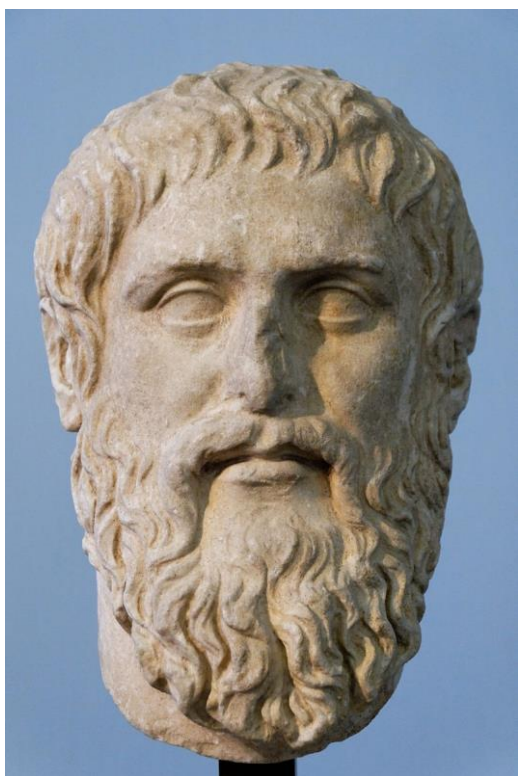
Jedan od važnog čimbenika ovog rada je čovjek i njegovo ponašanje s medijima. Naime, komunikacija projicirana kroz vlastitu individualnost, pa čak i intimu je

poznata odavno, a u radu ću biti objašnjeno na koji način se manifestirala u prošlosti, a na koji način se sada odvija i zašto je ona direktno povezana s mobilnim uređajima. S filozofskog aspekta okosnicu usporedbe s današnjim fenomenom preuzet je od Platonova rada. U odnosu perspektive društvenih trendova tada s ovim trendovima današnjice biti će dokazano kako ljudi približno jednako funkcioniraju bez obzira na vrijeme, društveno uređenje, stupanj civilizacijskog dostignuća ili tehnološkog napretka i njihovih ekstenzija. Brzina kojom se društvo informatički opismenilo i količina financijskog resursa koje je uloženo u razvoj informacijskih znanosti te konzumiranja istog govori o tome kako je, u posljednja dva desetljeća, ta grana koja je najbrže rasla od bilo koje gospodarske ili društvene grane koju ljudski rod zasada poznaje.

U radu će biti riječi i o tome što impulsira ljude na zanimanje za društvene mreže. Što društvene mreže danas znače i zašto je njihov razvoj važan biti će pojašnjeno na svakodnevnim primjerima. Naposljetku, analizom sadržaja biti će prikazano zašto razvoj teče mnogo sporije nego što to ljudi misle.

2. Platonov život

Osoba Platonova kao da se u cjelini povukla u prikrivenost neočitovanja, navodi Barbarić (1995).¹ Mnoštvo njegovih napisanih dijaloga vodi učitelj mu Sokrat; u drugima pak nastupaju kao vođe razgovora pitagorejca Timej, ili „elejski stranac“, ili čak Parmenid. Platona se samog možda može ponajprije predmnijevati iza maske „Atenjanina“ u posljednjem i najvećem njegovom djelu – Zakonima. U pisanom će djelu sebe izrijeком spomenuti samo nekoliko puta, i to naglašeno uzgrednim

Slika 1 Platonova bista

načinom. Neobično je kako su čak i njegovi veliki suvremenici prihvatili tu čudnovatu igru samoprikrivanja: Isokrat ga ne spominje imenom ni na jednome mjestu, Aristotel nema gotovo ni slova o osobi svog dugogodišnjeg učitelja, Ksenofont ga spominje samo jednom. Naše današnje znanje o životu čovjeka Platona potječe iz stoljećima kasnijih izvješća Diogena Laertija, Plutarha, te općenito kasnijih platoničara. Gdje je pak u tim izvješćima granica koja dijeli povijesne činjenice od vremenom nataloženih legendi, teško je reći.

No navesti ćemo nekoliko pouzdanih povijesnih činjenica o životu Platona².

Rođen je vjerojatno 428/427. godine prije Krista, prema nekim izvješćima u Egini, premda je Atena vjerojatnije mjesto rođenja, u bogatoj aristokratskoj obitelji. Oko

¹ Barbarić, Damir. Grčka filozofija. Školska knjiga : Zagreb, 1995.,str. 92.

²<https://en.wikipedia.org/wiki/Plato> dostupno 20.9.2015.

407. godine susreće Sokrata i ostaje njegovim učenikom sve do Sokratove smrti 399. godine. Potom odlazi u Megaru k Elaćaninu Euklidu, a nakon povratka u Atenu sudjeluje, čini se, u vojnim pohodima na Tanagru u Beotiji i na Korint. Vjerojatno posjećuje matematičara Teodora u Kireni i pitagorejca Filolaja u Italiji. Izgleda da je nekako u to vrijeme bio i u Egiptu: da li doista, i kako dugo, to ostaje neizvjesno. Kasnija putovanja u južnu Italiju, u Sirakuzu, ukupno tri za života, pouzdano su potvrđena vlastitim prikazom u sedmom od Platonovih pisama. Prvo pada u godinu 388/387. drugo u 367/366, treće u 361/360. Kako u zašto su propali uporni pokušaji da tamo ozbilji ponešto od ustroja istinske filozofijske države, o tome dovoljno sam govori u spomenutom pismu.

Akademiju je Platon osnovao najvjerojatnije po povratku s prvog puta u Sirakuzu, valjda negdje oko 385. godine, ili možda koju godinu kasnije. Ustanova bijaše posvećena Muzama, kojima se žrtvovalo svakog jutra prije početka dnevnog rada. U toj preteči svih kasnijih fakulteta i akademija uzeli su udjela, ako slušači, predavači ili tek diskutanti, mnogi od najpoznatijih „znanstvenika“ tadašnje Grčke. O predavačkoj djelatnosti samoga Platona, koja mora da je bila izvanredno intenzivna i svestrana, znamo malo ili gotovo nimalo. Akademija je zatvorena i raspuštena od strane cara Justinijana godine 529. poslije Krista, nakon gotovo tisuću godina neprekidnog rada.

Smrt je Platona zadesila godine 347., dakle u dobi od oko osamdeset godina. Ne posve neuvjerljiva predaja o tome da je neposredno pred smrt tražio da mu svira i pleše jedna robinja, te da je nakon smrti pod njegovim jastukom pronađena knjiga Aristofanovih komedija, zacijelo daje misliti.³

³ Ibid. Str. 93.

2.1. Platonova ostavština

Država, Platonovo najveće djelo jedno je od najvećih književnih i u dijelovima dramskih remek-djela na svijetu. Grčki naslov ovog djela (koji nam je krivo predočen kroz engleski oblik latinskog *Res publica*) glasi „Država ili O pravednosti“, a njezina tema, ne javna nego zbiljska, jest narav pravednosti i nepravednosti kao i njegovih posljedica po pravedne i nepravedne ljude navodi Guthrie (2007).⁴To je potvrđeno u ranome stadiju, a unatoč digresijama i sporednim temama, među kojima je uspostava zamišljene države središnja, u ovome majstorski konstruiranome djelu Platon nas neprstanice vraća toj glavnoj temi.

„Pravednost“ je tradicionalni prijevod grčkog *dikaiosyne*, međutim ona je bliska širem značenju od ona dva pod kojima Aristotel određuje taj pojam za koji kaže kako je riječ o „cijeloj kreposti u smislu u kojoj ona utječe na naše odnose spram drugih, a njezina suprotnost, nepravednost, nije dio zloće nego cjelina. U njezinu društvenom aspektu, riječ je o pravednosti, no promatra li se jednostavno kao svojstvo, riječ je o kreposti“. Možemo s ovim usporediti *Eutifona*, gdje se za pobožnost kaže da je „dio“ pravednosti. To je naravno u skladu sa sokratskim naukom o jedinstvu kreposti, a premda je se u *Državi* Platon bavi svakom krepošću zasebno, za njega jest i savršeno pravedan čovjek (za kojeg će se ispostaviti da je filozof) jest i savršeno dobar čovjek u svkome pogledu. Tako se naša tema sastoji u tome „da se odredi cijeli tijek života koji moramo slijediti, želimo li živjeti s najvećom dobrobiti“. Riječ je o Platonovu cjelovitom i konačnom odgovoru na pitanje iz *Gorgije*, „kako živjeti?“.⁵

⁴ Guthrie, W. K. C. Povijest grčke filozofije : Knjiga IV. Platon; Čovjek i njegovi dijalozi; Ranije doba. Naklada Jurčić : Zagreb, 2007.,str. 407.

⁵ibid. Str. 408.

3. Platonova špilja i masovni mediji

Platonova usporedba o špilji može nam poslužiti kao pouka i utjecati na način na koji učimo i obrazujemo se, kako se opirati pasivnom primanju informacija, kako tragati za istinom i kako percipiramo naše postojanje. Nakon što se pojavio internet i nakon njega web 2.0 tehnologije koje su nam stubokom promijenile život i omogućio nam slobodan pristup informacijama, nismo više zarobljeni u „špilji“.

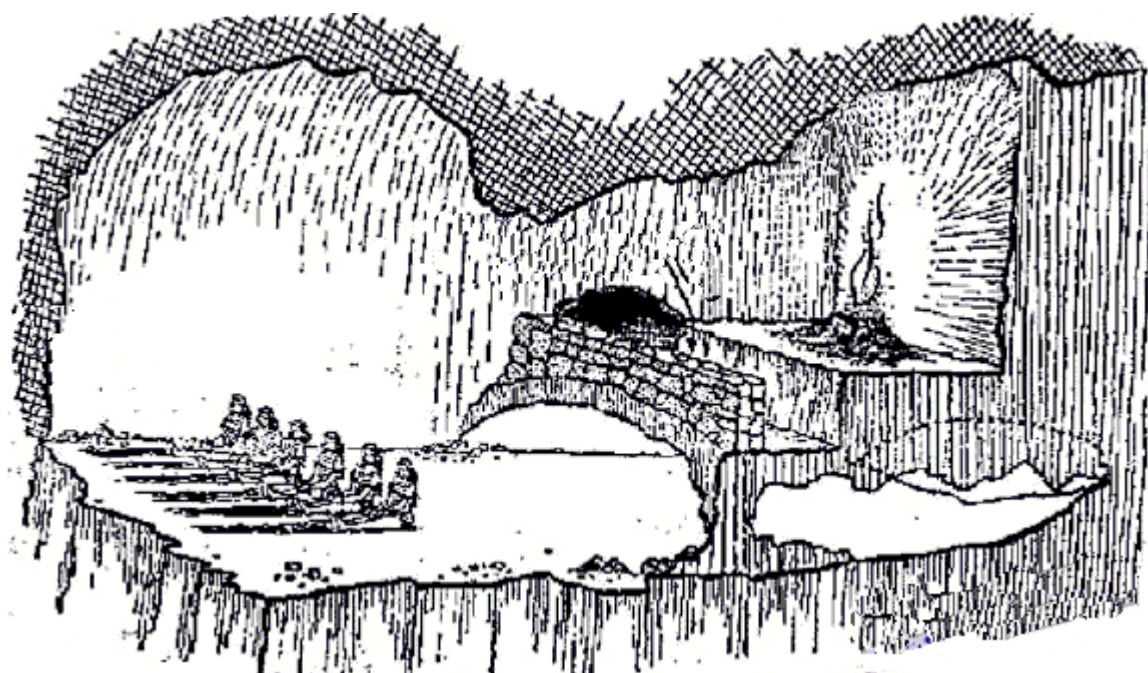
3.1. Usporedba o špilji

Usporedbom o špilji Platon govori o ljudima koji su vezani i od rođenja sjede u špilji u koju ne dopire svjetlo dana. Iza njih gori vatra koja baca sjene na zidove špilje. Između stanovnika špilje i vatre vodi put, ograđen zidom, kojim idu prolaznici noseći sa sobom različite predmete i oruđa. Vatra baca sjene predmeta na zidove. Nerazumljivi glasovi prolaznika što dopiru iz daljine i nejasne sjene što se izmjenjuju na zidovima špilje predstavljaju sav iskustveni svijet u kojemu žive njezini stanovnici, odnosno njihov jedini horizont razumijevanja. Tek kad jednoga od stanovnika oslobodimo njegovih vezova, pružit će mu se prilika da se okrene i pogleda u drugome pravcu, prema vatri i prolaznicima.

U početku neće moći ništa vidjeti jer će vatra zablještitati njegove oči naviknute na tamu. Tek nakon postupnoga privikavanja prepoznat će stvari i predmete čije je sjene, odnosno refleksije, gledao na zidu špilje i tako doći do zaključka da je ono što je ranije smatrao istinskom stvarnošću bio zapravo svijet privida i sjene (*eikasia*). Nastavi li se dotični dalje kretati u pravcu svjetla, uspjeh će posve izići iz špilje na slobodu. Istina, sunčeva svjetlost će ga na početku tako zaslijepiti da neće moći ništa vidjeti ni razaznati, ali će postupnim privikavanjem moći gledati najprije sjene i refleksije u vodi, a potom i same stvari. Nakon privikavanja na svjetlost zvijezda i mjeseca na koncu će moći vidjeti i samo sunce, te spoznati da je ono izvor svega

života u svijetu osjetilnoga, uzrok promjene godišnjih doba, i, što je najvažnije, uvidjeti da je princip koji nam omogućuje svjetlost kako bismo uopće mogli vidjeti.

Pomisao da njegovi sudružnici još uvijek sjede vezani u špilji, gledaju i objašnjavaju sjene, smatrajući ih istinskom zbiljom, ne da mu mira i on se odlučuje vratiti u spilju i pokušati njezinim stanovnicima objasniti da je svijet daleko savršeniji i potpuniji. Stanovnici špilje osjećaju se ugodno u svijetu u kojemu žive, a ovoga će povratnika, koji se sad ne snalazi najbolje u tami i priča im o nekoj drugoj istinskijoj stvarnosti, ismijavati, njegova iskustva proglasiti sanjarijom i na poslijetku ga najvjerojatnije usmrtniti, jer remeti njihov red i mir.⁶

Slika 2 Platonova špilja⁷

⁶ Platon. Država. Naklada Jurčić : Zagreb, 2009., str. 43-44.

⁷<http://webpace.ship.edu/cgboer/platoscave.html> dostupno 20.9.2015.

Platon. Usporedba o špilji.

„- Sada, odgovorio sam, sebe predstavi sebi na način ovakvog stanja naše prirode s obzirom na obrazovanje i neznanje. Zamisli ljude koji imaju boravište u podzemlju, poput špilje, koja ima ulaz otvoren u prema svjetlu punoj širini špilje, a ti ljudi su tu još od svojeg djetinjstva, nogu i vratova u lancima, tako da se ne mogu kretati niti vidjeti negdje drugdje nego ispred sebe, lanci ih spriječavaju okrenuti glavu, a svjetlost im dolazi od vatre zapaljene na jednoj uzvisini u daljini iza njih; između vatre i zatvorenika uspinje se cesta: zamisli da je uzduž ovom putu izgrađen mali zid, pregradak i da lutkari pokazuju lutke stojeći pred njima, i iznad njega prikazuju svoja čuda.

- Vidim, rekao je on.

- Zamisli, sada uz taj zid ljude koji iznose raznovrsne predmete izvan zida, i kipove ljudi i životinja, kamene, drvene i drugih raznoovrsih stvari, naravno, nosači, neki govore, a drugi šute.

- To su, uzvikahu on, čudna slika i čudni zatvorenici.

- Oni izgledaju poput nas, odgovorio sam, i najprije, misliš li da su oni jednoj takvoj situaciji nikada nisu išta od sebe i svojih susjeda osim sjena projiciranih vatrom na zid špilje sebi sučelice?

- Kako bi mogli? primijeti on, ako su prisiljeni da ostanu nepokretnom glavom tijekom čitavog života?

- I za objekte koji prolaze, nije to isto tako?

- Bez sumnje.

- Ako bi oni mogli međusobno razgovarati ne misliš li da bi oni sjene pravih stvari vidjeli držali za prave stvari?

- Nužno.

- A ako stražnji zid od zatvora proizvodi odjek, svaki put kad bi jedan od nosača govorio, ne bi li mislili da čuju nešto drugo osim sjena koje prolaze ispred njih?

- Ne, tako mi Zeusa, rekao je on.

- Dakako, odgovorio sam, takvi ljudi neće pripisati stvarnost nečem drugom nego sjenama stvarnih predmeta.

- To je apsolutno nužan zaključak.

- Razmisli sada što će im se dogoditi, naravno, ako ih se izbavi iz njihovih lanaca i izliječi od neznanja. Ako se jedan od tih zatvorenika oslobodi, bude prisiljen ustati odmah, okrenuti vrat, hodati, dižući pogled prema svjetlu. Od svih tih pokretaće patiti a zasljepljenost svjetlom će ga spriječiti razlikovati te objekata kojima sve do maloprije vidio samo sjene. Što misliš, kako će reagirati ako netko dođe i kaže mu da da je do maloprije, vidio tek fantome, ali da je sada bliže stvarnosti i okrenut prema više stvarnijim objektima, da sada vidi ono što je stvarnije? Zar ne misliš da će biti zbunjen, i da će mu se sjene koje je sve sada gledao činiti stvarnije od predmeta koje mu sad pokazuju?

- Mnogo istinitije, priznade on.

- A ako ga se prisili gledati u samo svjetlo, oči njegove neće li biti povrijeđene? Neće li on izbjegavati to gledanje da bi se vratio stvarima koje može gledati, i ne će li vjerovati da su oni prijašnji zapravo međusobno razlikovniji od onih koje mu se sad pokazuje?

- Svakako.

- A ako, nastavih ja, se njega izvuče na silu iz njegove pećine, da mu se penjati uz grub i strm uspon, i ne pustiti ga se sve dok bude izvučen na svjetlost sunčevu, neće li on jako patiti, i ne će li se žaliti na takva nasilja? A kad bude došao na svjetlo, da li će on moći, sunčevim sjajem zasljepljenih očiju, razlikovati i jedna od stvari koje sada zovemo stvarnima?

- Ne, zaista, neće on to moći, odgovorio je on, barem u početku.

- Bit će, mislim, potrebno privikavanje da bi razlikovao predmete u gornjim predjelima. Najprije, sjene su one koje će najlakše razlikovati, onda slike ljudi i drugih predmeta koji se odražavaju u vodi, po tome tek same predmete. Nakon toga, on moće moći, sučeljavajući svjetlost zvijezda i mjeseca, noću lakše promatrati nebeska tijela i nebo samo, kao tijekom dana sunce i njegovu svjetlost.

- Nema sumnje.

- Na kraju, pretpostavljam da će biti sunce – ne samo prazne slike koje se ogledaju u vodama ili na nekim drugim mjestima - ali sunce samo na svojem mjestu, on će moći vidjeti i promatrati onakvo kakvo ono jeste.

- Nakon toga, on će doći do zaključka o suncu, da je ono to što prouzrokuje sezone i godine, koje regulira sve u vidljivom svijetu, i da je ono, na neki način uzrok svemu što je on sa svojim drugovima vidio u špilji.

- Očito, ovo je zaključak do kojeg se stiže.

- Sada, dakle, prisjećajući svog prvog boravišta, mudrosti koju mu se propovijeda i onih koji mu bijahu sudrugovima u zatočeništvu, ne misliš li da će se radovati promjeni i žaliti ove posljednje?

- Tako je, doista.

- A ako oni međusobno dodjeljuju počasti i pohvale ih, ako imadoše nagrade za onga koji je shvatio najprodornijim okom prolaženje sjena, koji je najbolje upamtio one koji su se prvi ili posljednji pojavili ili prošlosti, ili da idu zajedno, i koji time bijaše bio njuvještiji pogoditi njihov izgled, ne misliš li ti da bi naš čovo bio ljubomorani na te razlike, i da bi zavidio onima koji su, među zatvorenicima, odličnici i moćnici? Ili bi pak, kao junak Homerov, on tisuću puta radije bio upregnut u ralo u službi siromašnog orača, i trpio sve na svijetu, radije nego se vratio k svojim starim iluzijama da bi iznova živio kao što je nekad živio?

- Slažem se s tobom, kaže on, on će radije trpjeti sve to, nego živjeti na onaj način.

- Zamisli, nadalje, da taj čovjek siđe natrag u špilju i sjedne na svoje staro mjesto: ne će li njemu, iznenadno došavšem s punog sunca, oči biti zaslijepljene tamom?

- Bit će, sigurno, reče on.

- A ako on mora ponovno ući u konkurenciju, suditi one sjene zajedno sa zarobljenicima koji nisu nikad napuštali svoje lance, u trenutku kad mu je vid još uvijek smušen i prije no što su se njegove oči oporavile (a navikavanje na tamu zahtijevat će dugo vremena), neće li on početi smijati se na svoj račun, a oni neće li mu reći da je, nakon što je otišao gore i vratio se oštećenog vida, i da ne vrijedi ni pokušati penjati se gore? A ako netko pokuša osloboditi ih i odvesti gore, a oni ga budu moglidohvatiti rukama i ubiti, ne će li ga oni zaista i ubiti?

- Bez ikakve sumnje, odgovorio je on.

- Sada, moj dragi Glaukone, nastavih ja, treba točku po točku primijenit tu sliku na ono što smo rekli netom rekli, usporediti svijet koji nam otkriva pogled na boravak

u zatvoru i svjetlost vatre koja ga osvjetljava, sa snagom sunca. Glede uspona u gornje predijele i kontempliranja njegovih objekata, ako ga ti shvaćaš kao da je uspon duše k ineligibilnom mjestu, ti se nećeš prevariti glede mojeg mišljenja, jer i ti to jednako želiš spoznati. Bog zna da li je ono istina. Za mene, to je moje minijenje: u inteligibilnom svijetu ideja dobra posljednja je i teško spoznatljiva, ali ne možemo ju percipirati bez zaključka da je uzrokom svega što je istinito i lijepo u svim stvarima; da je ona, u vidljivom svijetu, porodila svjetlost i vladara svjetlosti, koja, u inteligibilnom svijetu, jeste sama suveren i da oslobađa istinu i razumnost; i da ju se mora vidjeti da bi se ponašalo mudro i u privatnom i javnom životu.

- Dijelim tvoje mišljenje, rekao je, onoliko koliko ja to mogu.

- Dobro! Podijeli ga opet na ovoj točki, i nemoj se iznenaditi da oni koji su se uzdigli na takve visine ne žele se baviti ljudskim poslovima, te da njihove duše stalno teže boraviti ondje gore. To je sasvim prirodno, ako je naša alegorija točna.

- To je, doista, sasvim prirodno, rekao je on.

- Ali što? misliš li ti da je čudno da čovjek koji je prešao s božanskih kontempliranja na jadne ljudske stvari ima nedostojno ponašanje, čini se prilično smiješan, kada se, imajući još uvijek smušen vid, i ne budući još dovoljno naviknut na tamu koja ga okružuje obvezan ući u spor, pred sudovima ili drugdje, o sjenama pravde ili slikama koje projiciraju te sjene i boriti se protiv tumačenja danih od onih koji nikada nisu vidjeli pravdu samu?

- Nema ništa čudno u tome.

- Doista, odgovorio sam, pametan čovjek će se sjetiti da oči mogu biti zbunjene na dva načina i zbog dva suprotna uzroka: prijelazom sa svjetla u mrak, te onim iz mraka na svjetlo; i, nakon što je ramislio da isto vrijedi i za dušu, koe kad bude vidio jednu nejasnoću i prijepreku pri razlučivanju nekih stvari, da se neće glupo smijati, nego će radije ispitati da li, došavši iz jednog svjetlijeg života, da je, u nedostatku sviklosti, zapriječen tminama, ili prijelazom iz neznanja na svjetlo, previše zaslijepljen njegovim blještavilom; u prvom slučaju smatrat će se sretnim zbog onoga što čuti i životom koji vodi, u drugom slučaju on će tugovati za njim, a ako bi se htio smijati na svoj račun, njegova ismijavanja će biti manje smiješna ako su upućena duši koja silazi iz boravišta u svjetlosti.

- Tako govori, kazao je, velika mudrost.

- *Mi, dakle, moramo, ako je to istina, doći na ovaj zaključak: obrazovanje nije ono što neki proglašavaju da jeste, jer oni ga nastoje uvesti u dušu, gdje mu nikako nije mjesto, kao ka bismo dali vid slijepim očima.*

- *Da, u stvari, oni to nastoje.*

- *Sada, nastavih, ovaj govor pokazuje da svatko ima sposobnost učenja i organ pripremljen za tu svrhu, te da, slično očima koje se ne bi mogle okrenuti drugačije nego zajedno s cijelim tijelom, od tame k svjetlosti, ovaj organ mora se okrenuti s cijelom dušom od onog što se rađa, sve dok ne bude u stanju podnijeti vid bića i onog što je najsvjetlije u biću, a to mi nazivamo dobr, zar ne?*

- *Da.*

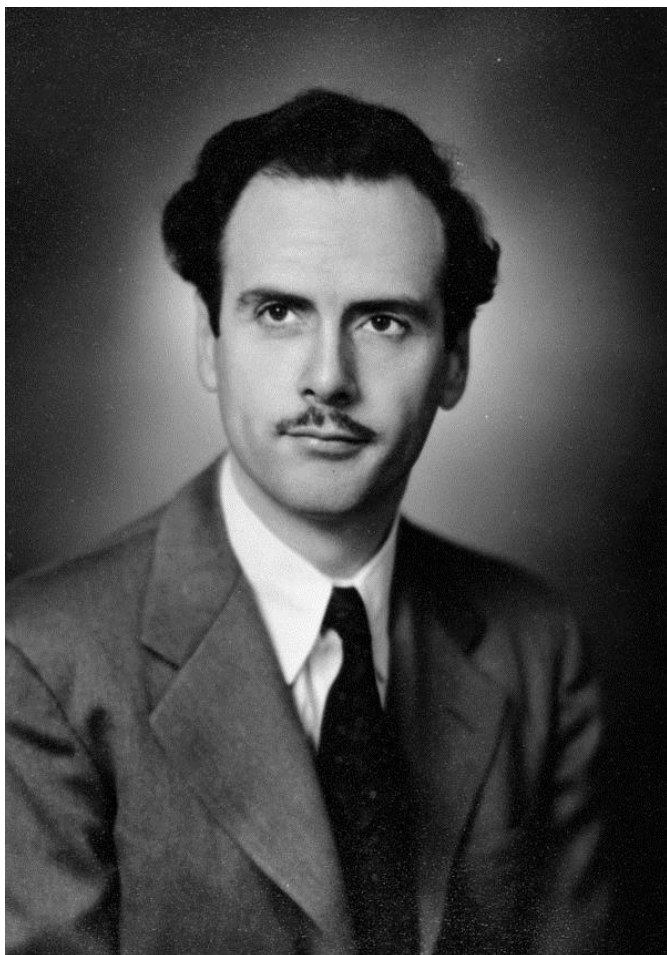
- *Obrazovanje je umjetnost koja sebi predlaže taj cilj, promjenu duše, i koja traži najlakša i najučinkovitiji sredstva za to obavljati, to se ne satoji u davanju vida organu duše, jer da ona već posjeduje, ali kao je pogrešno okrenute i ne gleda kamo bi trebalo, ona nastoji povesti ga u dobrom smjeru.*

- *Čini mi se, reče on.*⁸

⁸<http://limitlessmind.blogger.index.hr/post/platon--alegorija-pecine/17224959.aspx> dostupno 20.9.2015.

4. Nove tehnologije i otupljivanje

Marshall McLuhan⁹ u svom kapitalnom djelu Razumijevanje medija (2008)¹⁰ iznosi grčki mit o Narcisu koji se izravno bavi činjenicom ljudskog doživljaja, kao

što najavljuje riječ *narcis*. Ona potječe od grčke riječi *narcosis* što znači otupjelost. Mladi Narcis zamijenio je vlastiti odraz u vodi s drugom osobom.

Taj njegov produžetak u obratnom odrazu toliko mu je otupio osjete, da je postao servomehanizam vlastitog produženog ili ponovljenog lika. Nimfa Eho pokušala je pridobiti njegovu ljubav služeći se ulomcima njegova govora, ali uzalud. Bio je neosjetljiv. Prilagodi se vlastitom produžetku i postao zatvoren sustav.

Slika 3 Marshall McLuhan

Smisao je tog mita da ljude odmah zadivi svaki njihov produžetak u svakom materijalu koji nije njihov dio. Mudrost mita o Narcisu nikako ne govori da se Narcis zaljubio u nešto što je smatrao

⁹https://en.wikipedia.org/wiki/Marshall_McLuhan dostupno 20.9.2015.

¹⁰ McLuhan, Marshall. Razumijevanje medija : mediji kao čovjekovi produžeci. Golden marketing : Tehnička knjiga : Zagreb, 2008., str. 41.

za vlastitu ličnost. Njegovi bi osjećaji prema tomu liku očito bili posve drukčiji da je znao kako ovaj predstavlja njegov produžetak ili repliku. Predrasuda naše izrazito tehnološke, i, stoga, narkotične kulture možda se očituje u tome što priču o Narcisu odavno tumačimo kao da se zaljubio u samoga sebe, da je umislio da odraz u vodi predstavlja Narcisa!

Svaki pronalazak ili tehnologija produžetak su ili samoamputacija naših fizičkih tijela, a takav produžetak također zahtijeva nove omjere ili nove ravnoteže među ostalim organima i produžecima tijela.¹¹ Proučavajući središnju ulogu medija u modernom društvu, ponovno se vraćamo na važnu tezu Marshalla McLuhana „Medij je poruka“.¹² Ideju koje tumači novo digitalno doba kao nositelja svog mitskog značenja. Poruka koja je pomaknuta od svog ishodišta na tiskanim medijima i linearnog razvoja u svijet u kojem informacija putuje slobodno po globalnom selu.¹³

4.1. Hipnotičko djelovanje novih tehnologija

Platonova usporedba o špilji, prema tumačenju Pouyioutasa (2012)¹⁴ nam dokazuje kako je teško odvojiti sjenu od istine, podatke od značenja, mišljenje od mudrosti. Manipulacija javnog mišljenja je stara koliko i civilizacija te nezaobilazna

¹¹ Ibid 44.

¹²Barichello, Eugenia Mariano da Rocha;Barichello, Luciana Menezes Carvalho.Understanding the digital social media from McLuhan's idea of medium-ambience. // Matrizes. Vol. 7., Br. 1., 2013.,Str. 244.

¹³Berry, G. The Mythic Element of Mass Media and Its Relation to Plato's Cave', // Platform : Journal of Media and Communication ANZCA Special Edition.,2010., Str. 73.

¹⁴Pouyioutas, Philippos. Platos allegory of the cave in the digital era of the internet, web 2.0 applications, social networks and second life - an educational, political and social interpretation // IADIS International Conference ICT, Society and Human Beings, 2012., str. 137.

zbog pohlepe za moći. Odlike slobodnog uma i slobodnog društva je sposobnost propitivanja autoriteta, kritiziranje institucija i odupiranje reklamama i propagandi. Zadaća je obrazovnog sustava da uči vještinama vizualne pismenosti koja nam pomaže da prepoznamo manipulaciju od strane medija, koji iskrivljuju naše precepciju i vrijednosti. Mnoštvo medija nam omogućuje dostupnost širokog dijapazona informacija i mišljenja, no ne mogu donositi odluke u naše ime ili birati vrijednosti kojima ćemo se voditi u životu.

Internet dominira našim životima zadnja dva desetljeća i neprestano mijenja način na koji se obrazujemo, radimo, zabavljamo, družimo i živimo. Web 2.0 tehnologije omogućile su korisnicima dijeljenje informacija na mrežnim platformama s drugim korisnicima. Medijski sadržaji proizvedeni od strane korisnika imaju značajnu ulogu u današnjem svijetu jer taj sadržaj oblikuje cijele zajednice na društvenim mrežama, što je svakako razlika i promjena u odnosu na statičke mrežne stranice na kojima su korisnici samo pasivni konzumenti informacija. U kontekstu *Web 2.0* i želje za definiranjem digitalnog svijeta u kojem živimo ponovno se okrećemo značenju i novoj interpretaciji Platonove Usporedbe o špilji. Iznova se vraćamo toj sjajnoj alegoriji o tome kako su ljudi zarobljeni svojim neznanjem zbog ograničenog pristupa informacijama. Internet je važan faktor oslobađanja ljudi od okova neznanja i *izlaska iz špilje*, no, može li internet biti i faktor koji nas ograničava?

4.2. Društvene mreže

Društvene mreže postale su globalni komunikacijski fenomen, počevši od skromnih početaka sa SixDegrees.com društvenom mrežom, pa sve do Friendster-a, MySpace-a, Facebook-a, Twitter-a i svih onih koji su se između navedenih pojavljivale i nestajale sa globalne komunikacijske scene i društvenog prostora. Iako

sa tolikom izloženosti, još uvijek dolazi do zabune u smislu koje se mreže mogu smatrati društvenim u moru Web stranica koje su danas preplavile Internet globalnu komunikacijsku mrežu kako navode Grbavac i Grbavac¹⁵. No, ono što se zasigurno može konstatirati je da društvene mreže, egzistiraju već dugi niz godina na Internet komunikacijskom prostoru i da okupljaju ogroman broj ljudi u komunikaciji na određenim interesnim temama.

Zapravo, čovjek odnosno osoba je društveno biće koje ima potrebu rada u društvenim grupama u mrežnom načinu rada uz prikladan komunikacijski medij. Radom u grupi ljudi dobivaju samopouzdanje, stalozhenost isigurnost u svakodnevnom radu i djelovanju. Definiramo li društvene mreže, kao skupine od tri ili više osoba, onda zasigurno one su nastale puno prije pojave samemreže.

Društvene mreže su najpopularniji globalnikomunikacijski fenomen jer je čovjek društvenobiće i jer ga društvena komunikacija zanimai privlači. Na društvene mreže dolazimo kakobi se zbližili, povezali i prijateljili s novim ljudima, kako bi podijelili odnosno primili ilirazmijenili razne informacije, jednostavnokako bi komunicirali s ljudima na svaki mogućinačin. Glavno obilježje svih društvenih mreža su univerzalna komunikacijska sredstvai tehnike, kao i zajednički interes koji drži grupeljudi zajedno i samim time daje popularnostsvim društvenim mrežama današnjice. Većinakorisnika služi se društvenim mrežamazbog jednostavnog društvenog kontakta, grupiranjapo interesima, dijeljenja fotografija te masovnog komuniciranja.

U svijetu postoje brojne društvenemreže, ovisno od zemlje do zemlje, no najpoznatijesu Facebook i Twitter, koje su usput rečeno osvojile i društveni komunikacijski prostor iRepublike Hrvatsku. Jedna od najuzbudljivijihdruštvenih

¹⁵Grbavac, J.; Grbavac, V. Pojava društvenih mreža kao globalnog komunikacijskog fenomena. // Media, culture and public relations. Vol. 2., Br. 5., 2014., str. 206.

mreža u zadnjih nekoliko godina, kako na globalnom tj. svjetskom, tako i nacionalnom tj. hrvatskom komunikacijskom prostoru je Twitter.

Facebook je internetska društvena mreža koju je 2004. godine osnovao Mark Zuckerberg, u svojim počecima je bio namijenjen samo studentima sveučilišta Harvardu koji su tim putem mogli međusobno komunicirati i razmjenjivati informacije, ali se ubrzo proširio u mrežu globalnog tipa s velikim brojem sudionika.

Friendster je društvena mreža osnovana od strane bivšeg zaposlenika Netscape-a Jonathana Abramsa 2002. godine, a mrežna stranica dizajnirana je tako da korisnici stvaraju profile koji uključuju osobne informacije i mogućnost povezivanja sa prijateljima s kojima nije tako jednostavno stupiti u kontakt.

Ubrzo nakon Friendstera pojavljuje se nova društvena mreža nazvana MySpace, koja je zamišljena drugačije od Friendstera sa ciljem pretvaranja društveno mrežnog komunikacijskog fenomena u multimedijски.¹⁶

¹⁶ Ibid. Str. 207.

5. Selfie – novo Narcisovo zrcalo na društvenim mrežama

Narcisoidnost je pojam koji predstavlja samoljublje, pretjerano pridavanje važnosti samomu sebi te intenzivnu potrebu za pozornošću i obožavanjem, nalaženje izvora zadovoljstva samo u vlastitoj osobi.¹⁷ U zadnje vrijeme pojam narcisoidnosti se veže za obrasce ponašanja na društvenim mrežama. Društvene mreže koje su važne za održavanje i stvaranje društvenih veza, postale su i plodno tlo za ispoljavanje samo-promocije. Prema navodima Pouyioutasa (2012)¹⁸ korisnici na društvenim mrežama se mogu predstaviti u najboljem svjetlu, tako što će objavljivati svoje pomno probrane fotografije koje služe isključivo za samo-promociju, tako pomoću njih privlačiti pažnju na sebe.

Selfie je izraz na engleskom jeziku kojeg Oxfordski rječnik¹⁹ definira kao vlestoručno snimljen fotografiju – autoportet, najčešće mobilnim uređajem ili fotoaparatom, koja je zatim podjeljena na društvenim mrežama. Opsjednutost autoportretima, ili *selfijem*, popularan je fenomen koji je obilježio razvoj društvenih mreža. Korisnici svih dobnih skupina nisu imuni na pozornost koja će im biti pružena na društvenim mrežama od strane njihovih prijatelja ili pratitelja, manifestirana pomoću *like*-ova, tog *novogovora* na društvenim mrežama. Lako dolazimo do zaključka kako se pozornost ili obožavanje na društvenim mrežama može lako izraziti i to brojčanom vrijednosti - prema broju *like*-ova ili virtualnih prijatelja.

¹⁷<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42959> dostupno 20.9.2015.

¹⁸Pouyioutas, Philippos. Platos allegory of the cave in the digital era of the internet, web 2.0 applications, social networks and second life - an educational, political and social interpretation // IADIS International Conference ICT, Society and Human Beings, 2012., str. 140-141.

¹⁹ <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/selfie> dostupno 20.9.2015.

Virtualna platforma društvene mreže dopušta korisnicima da ispoljavaju svoje narcisoidne potrebe sklapanjem površnih virtualnih prijateljstava koja će dodatno potaknuti samoljublje i potrebu za pozornošću i obožavanjem. Ti obrasci ponašanja evidentni su na društvenim mrežama koje potenciraju aspekt virtualnog identiteta, primjerice Facebook. Na društvenoj mreži Facebook korisnici mogu u krajnjoj liniji i uljepšati vlastitu virtualnu prezentaciju pomoću opisa na svom profilu ili objavom fotografija. Prema Milivojević; Ercegovac (2014)²⁰ jedina razlika između moderne narcisoidnosti i mita o Narcisu jest to što moderni narcis ne uživa gledajući sebe u ogledalu ili fotografijama nego pokazujući sebe drugima, uživajući u pozornosti prema principu „Ja sam ono što vi želite da budem.“

²⁰Milivojević, Tatjana; Ercegovac, Ivana. #Selfie or Virtual Mirror to New Narcissus. // *Medijska istraživanja*. Vol. 20, Br. 2, 2014., Str. 298.

6. Zaključak

U završnom radu iznesene su činjenice i analize teme rada „Od Platonove špilje donarcisoidnosti na društvenim mrežama“. U njemu se nalaze činjenice i zapisi današnjeg vremena pri kojemu je čovječanstvo opsjednuto internetom na načinom da veliča društvene mreže. To se jednostavno može poistovjetiti s Platonovom usporedbom o ljudima u špilji koji su cijeli život bili zatvoreni u mračnom tunelu, a jedino svjetlo kojega su vidjeli bilo je ono od vatre. Kao takvi, sjenu su doživljavali isključivo na zidovima špilje i to samo od svjetlosti koja je davala vatra, a kada bi se jednog dana našli na otvorenom prostoru – zabljesnulo bi ih Sunce i oni bi ostali potpuno slijepi, ali već nakon nekoliko trenutaka ugledali bi posve novi svijet koji obiluje bogatstvom znanja.

U slučaju medija kao što je internet koji pruža nepresušne izvore znanja, većina ljudi koristi tek nekoliko mogućnosti internetskog medija, a to su društvene mreže. U kontekstu znanja, korisnici društvenih mreža vide samo sjene mogućnosti i onemogućeni su vidjeti pravo svjetlo koje im se pruža. Paradoksalno, oni misle kako vide jer imaju pojam o sjeni i smatraju kako je to vrhunac znanja.

Usporedivši ljudsko trendovsko ponašanje na društvenim mrežama kojim su opsjednuti i često objavljuju svoje fotografije na internetu, možemo zaključiti kako su popularni *selfiji* tek sjene malog dijela svjetla kojeg su otkrili. Narcisoidno uživanje u vlastitim fotografijama onemogućuje njihov poriv za znatiželjom upoznavanja onoga što im se zapravo pruža. Društvene mreže su savršena platforma za otkrivanje znanja, ali i presavršena platforma za potpuni mrak koji posve hendikepira individuu za vlastiti razvoj.

Kada bi pojedinac širom otvorio oči i potražio svjetlost, ostao bi privremeno zasljepljen, ali najlošija vijest ovog zaključka je činjenica da pojedinci koje napuštaju narcisoidno ponašanje na društvenim mrežama i ne sudjeluju u vlastitom okovu samoljublja ne može drugima objasniti njihovu internetsku špilju. Onaj koji progleda, obično biva neshvaćen, marginaliziran i napušten od velike grupe koju

grije isključivo vatra samoljublja, marketinga i mračnog komunikacijskog kanala isprepletanog društvenim mrežama i sjenama *selfija*.

7. Literatura

Knjige:

1. Guthrie, W. K. C. Povijest grčke filozofije : Knjiga IV. Platon; Čovjek i njegovi dijalozi; Ranije doba. Naklada Jurčić : Zagreb, 2007.
2. McLuhan, Marshall. Razumijevanje medija : Mediji kao čovjekovi produžeci. Golden marketing : Tehnička knjiga : Zagreb, 2008.
3. Platon. Država. Naklada Jurčić : Zagreb, 2009.

Članci:

4. Barichello, Eugenia Mariano da Rocha; Barichello, Luciana Menezes Carvalho. Understanding the digital social media from McLuhan's idea of medium-ambience. // *Matrizes*. Vol. 7., Br. 1., 2013., Str.235-246.
5. Berry, G. The Mythic Element of Mass Media and Its Relation to Plato's Cave'. // *Platform : Journal of Media and Communication ANZCA Special Edition.*, 2010.
6. Grbavac, J.; Grbavac, V. Pojava društvenih mreža kao globalnog komunikacijskog fenomena. // *Media, culture and public relations*. Vol. 2., Br. 5., 2014., str. 206-219.
7. Milivojević, Tatjana; Ercegovac, Ivana. #Selfie or Virtual Mirror to New Narcissus. // *Medijska istraživanja*. Vol. 20, Br. 2, 2014., Str. 293-312.
8. Pouyioutas, Philippos. Platos allegory of the cave in the digital era of the internet, web 2.0 applications, social networks and second life - an educational, political and social interpretation // *IADIS International Conference ICT, Society and Human Beings*, 2012., str. 137-141.

Mrežni izvori:

9. <http://limitlessmind.blogger.index.hr/post/platon--alegorija-pecine/17224959.aspx> dostupno 20.9.2015.
10. <http://webpace.ship.edu/cgboer/platoscave.html> dostupno 20.9.2015.

11. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42959> dostupno 20.9.2015.
12. <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/selfie> dostupno 20.9.2015.
13. https://en.wikipedia.org/wiki/Marshall_McLuhan dostupno 20.9.2015.
14. <https://en.wikipedia.org/wiki/Plato> dostupno 20.9.2015.

Popis slika

Slika 1 Platonova bista	6
Slika 2 Platonova špilja	10
Slika 3 Marshall McLuhan	16